

SUN TZU

Η ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ:

ΠΑΡΜΕΝΙΩΝ ΒΛΑΣΤΟΣ

FUTUROPOLIS

ΠΡΟΛΟΓΙΚΑ

“Η ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ” είναι η αρχαιότερη γνωστή πραγματεία με παρόμοιο θέμα. Κατέκτησε την αιωνιότητα, με τη διαχρονικότητα των διαπιστώσεών της, και τα διδάγματά της θεωρούνται αξεπέραστα, γι’ αυτό και παραμένει πάντα ένα βιβλίο που μεταφράστηκε, τυπώνεται και ανατυπώνεται άπειρες φορές σε κάθε γνωστή γλώσσα.

Στη σύγχρονη εποχή ακόμη και το “Περί Πολέμου” έργο του Κλαούζεβιτς, γραμμένο δυο χιλιάδες χρόνια αργότερα, δεν φαίνεται να διαθέτει την ίδια καθαρότητα, διεισδυτικότητα και φρεσκάδα.

Και παραδόξως, “Η Τέχνη του Πολέμου” βρήκε ισχυρή ανταπόκριση και από τα σημερινά επιχειρηματικά στελέχη, που ανακάλυψαν στην πραγματεία αυτή, έναν οδηγό εμπορικής επιθετικότητας, με αντικείμενο την κατάκτηση αγοράς.

Στο πέρασμα των αιώνων, αμέτρητοι Κινέζοι μελετητές καταπιάστηκαν μ’ αυτήν την πραγματεία του Σουν Τζου, σε μια προσπάθεια να σκιαγραφήσουν την προσωπικότητα του συγγραφέα και να προσδιορίσουν το χρόνο συγγραφής τού έργου του. Επικρατέστερη μοιάζει η άποψη που τοποθετεί την “Τέχνη του πολέμου” στην «κλασική» κινεζική περίοδο, ειδικότερα μεταξύ του 400 π.Χ. και του 320 π.Χ.

Υπήρξε ισχυρή αμφισβήτηση αν ο Σουν Τζου ήταν υπαρκτό πρόσωπο. Ο Κινέζος μελετητής Γιενγκ Τσενγκ Τσε υποστήριξε ότι ο Σουν Τζου δεν υπήρξε ποτέ και ότι “Η Τέχνη του Πολέμου” είναι πιθανόν «επινόηση κάποιων αμφίβολων σοφιστών της περιόδου 453-221 π.Χ.»

Ένας άλλος μελετητής, ο Τζουάν Τσου Βανγκ, αμφέβαλε κι αυτός για το κατά πόσο ο Σουν Τζου ήταν ιστορικό πρόσωπο. Για την “Τέχνη του Πολέμου” πίστευε πως γράφτηκε «από κάποιον καλό γνώστη των στρατιωτικών θεμάτων».

Σ' αυτές τις αμφιβολίες αντιτάχθηκε ο Γιάο Νάι (1732- 1815) που κατέληξε ότι ο Σουν Τζου υπήρξε. Και σ' αυτό συνηγόρησε η πρωτοτυπία, το συνεκτικό ύφος στην ανάπτυξη του θέματος και την ενότητα του κειμένου, που υποδεικνύει την ύπαρξη ενός εξαιρετικού συγγραφέα, που είχε μεγάλη πολεμική εμπειρία.

Την οριστική του, ωστόσο, δικαίωση, ο Σουν Τζου δεν οφείλει ούτε στους θρύλους που συνοδεύουν το όνομά του, ούτε στις πολυάριθμες επιστημονικές εργασίες Κινέζων μελετητών, αλλά σ' ένα διάταγμα του αυτοκράτορα Σενγκ Τζουνγκ (1068-1085), το οποίο απαριθμούσε επτά «πολεμικούς κλασικούς» και όριζε ως υποχρεωτική τη μελέτη τους, από όσους φιλοδοξούσαν να αναδειχτούν στη στρατιωτική ιεραρχία. Στον κατάλογο αυτό, η πραγματεία του Σουν Τζου κατείχε την πρώτη θέση.

Την εποχή που γράφτηκε “Η Τέχνη του Πολέμου”, η Κίνα απαρτιζόταν από οκτώ μεγάλα και αρκετά μικρότερα κρατίδια, που συγκρούονταν αδιάκοπα μεταξύ τους. Οι αιμοδιψείς ηγεμόνες τους δεν σταματούσαν τον πόλεμο, παρά για να στρατολογήσουν και να εκπαιδεύσουν κι άλλους χωρικούς, καθώς από τους προηγούμενους δεν είχε μείνει ρουθούνι! Είναι ζήτημα εάν σε διάρκεια εκατόν πενήντα ετών –μεταξύ του 450 π.Χ. και του 300 π.Χ.– υπήρξε στρατηγός που να πέθανε στο κρεβάτι του!

Ωστόσο, ακόμα και σ' αυτή τη χαοτική περίοδο, υπήρχαν κάποιιοι που αποτελούσαν εξαίρεση, που αποκήρυσσαν το έγκλημα και ήταν αντίθετοι στην παραφροσύνη του πολέμου. Ένας από αυτούς ήταν και ο Μο Τι (479-381 π.Χ.), που καταδίκασε κάθε μορφή επιθετικού πολέμου, με τον ακόλουθο απερίφραστο –και οδυνηρά επίκαιρο– τρόπο:

«Εάν κάποιος σκοτώσει έναν αθώο άνθρωπο και του κλέψει τα ρούχα και το σπαθί, το αδίκημά του είναι σοβαρότερο από το αδίκημα κάποιου άλλου, που παραβιάζει ένα στάβλο, για να κλέψει ένα βόδι. Η αδικία είναι μεγαλύτερη, το αδίκημα σοβαρότερο και το έγκλημα υψηλότερου βαθμού. Ο οποιοσδήποτε λογικός άνθρωπος καταλαβαίνει ότι πρόκειται για πράξη κακή και ανόσια. Όταν, ωστόσο, διαπράττονται δολοφονίες στη διάρκεια μιας πολεμικής επιχείρησης, αυτό όχι μόνο δεν θεωρείται κακό, αλλά

επαινείται κιόλας. Εφ' όσον, όμως, ένας άνδρας που σκοτώνει έναν άλλο, θεωρείται δολοφόνος και καταδικάζεται σε θάνατο, δεν θα πρέπει αυτός που σκοτώνει δέκα ή εκατό να καταδικάζεται δέκα ή εκατό φορές σε θάνατο; Γιατί όποιος λέει το μαύρο μαύρο, όταν το βλέπει σε μικρή κλίμακα, και το μαύρο άσπρο, όταν το βλέπει σε μεγάλη, δεν είναι τελικά ικανός να ξεχωρίσει το άσπρο από μαύρο... Κατά τον ίδιο τρόπο, εάν ένα μικρό έγκλημα θεωρείται έγκλημα κι ένα μεγάλο χειροκροτείται, πως μπορούμε να λέμε ότι ξεχωρίζουμε το δίκιο από το άδικο;»

Παρά τον συνεχή αναβρασμό της περιόδου εκείνης, το εμπόριο ευημερούσε –στα πλαίσια μιας νομοθεσίας που τιμωρούσε με θάνατο ή ακρωτηριασμό πάμπολλα αδικήματα– και η πολιτική κατάσταση άφηνε περιθώρια για την ανάδειξη ταλέντων σε κάθε τομέα δραστηριότητας, και ιδιαίτερα σε κείνον της πολεμικής τέχνης. Έτσι, αναδείχτηκαν μια σειρά από στρατιωτικές αυθεντίες και άνθισε η κατασκοπεία. Όσο για τη διπλωματία, αυτή βασιζόταν αποκλειστικά στη δωροδοκία, το δόλο και την απάτη.

Μάταια ο Κομφούκιος περιφερόταν από κρατίδιο σε κρατίδιο προσπαθώντας να πείσει τους ηγεμόνες της εποχής να σταματήσουν το αιματοκύλισμα.

Με δεδομένες τις επεκτατικές τάσεις των ισχυρότερων κρατιδίων, και τον πόλεμο να αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της πολιτικής ισχύος, η ανάγκη μιας ολοκληρωμένης πολιτικής θεωρίας ήταν αναγκαία όσο ποτέ. Και ο πρώτος που τη διατύπωσε ήταν ο Σου Τζου, με τα δεκατρία κεφάλαια της “Τέχνης του Πολέμου” του.

Το είδος του στρατού που φαίνεται να γνωρίζει ο Σουν Τζου απαρτίζεται από ξιφομάχους, τοξότες ακοντιστές και άρματα, μέσα που επέτρεψαν να αναπτύξουν οι Κινέζοι αξιοθαύμαστες επιθετικές και αμυντικές τακτικές, τέτοιες που –όπως αναφέρει ο Griffith– «θα τους επέτρεπαν να δυσκολέψουν τα ζωή του Μεγάλου Αλεξάνδρου πολύ περισσότερο απ' ότι τη δυσκόλεψαν οι Έλληνες, οι Πέρσες ή οι Ινδοί».

Ο Σουν Τζου, ωστόσο, δεν είναι ένας ακόμα αιμοδιψής στρα-

τηγός της εποχής. Ήδη από την πρώτη σελίδα της πραγματεί-
ας του, κάνει σαφές ότι ο πόλεμος δεν μπορεί παρά να είναι η
έσχατη λύση. Ακόμα και τότε, όμως, θα πρέπει να φροντίζουμε
να διεξάγεται στο ελάχιστο δυνατό διάστημα, να έχει το ελάχι-
στο δυνατό κόστος σε ζωές και προσπάθεια, και να επιφέρει τις
ελάχιστες δυνατές απώλειες στον εχθρό.

Ο Σουν Τζου είχε πλήρη επίγνωση των οικονομικών επι-
πτώσεων του πολέμου. Οι αναφορές του στις πληθωριστικές
πιέσεις που επιφέρει, στην έλλειψη τροφίμων που προκαλεί,
και στα πρόσθετα βάρη που φορτώνει στις πλάτες του λαού,
δείχνουν ότι αναγνώριζε τη σπουδαιότητα αυτών των παρα-
γόντων – που, μέχρι σήμερα, οι εμπόλεμοι συνηθίζουν να παρα-
βλέπουν. «Καμιά χώρα δεν ωφελήθηκε ποτέ από έναν παρατε-
ταμένο πόλεμο», σημειώνει χαρακτηριστικά.

Για τον Σουν Τζου, η πρώτη επίθεση που εξαπολύει ένας ιδι-
οφυής στρατηγός, είναι εναντίον του πνεύματος του εχθρού.
Αυτό φροντίζει να χειραγωγήσει, πριν κάνει το επόμενο βήμα.
Εξίσου σημαντικά για τον Κινέζο θεωρητικό του πολέμου είναι
η ταχύτητα, η ετοιμότητα, η προσαρμοστικότητα, η αξιοποίηση
των πλεονεκτημάτων που προσφέρει ο καιρός και το έδαφος,
και –φυσικά– οι μυστικές επιχειρήσεις. Ως προς αυτές τις τε-
λευταίες, αξιοσημείωτη είναι η έμφαση που δίνει ο Σουν Τζου
στους διπλούς πράκτορες, οι υπηρεσίες των οποίων αναγνωρί-
ζονταν στην αρχαία Κίνα, όσο και στις μέρες μας...

Πολλές είναι οι προσωπικότητες που επηρέασαν τη ροή της
σύγχρονης ιστορίας, έχοντας οι ίδιες επηρεαστεί από τη θεω-
ρία του Σουν Τζου. Ανάμεσά τους και ο Μάο Τσε-Τουνγκ, που
προφανώς διέγνωσε την αξία της και φρόντισε να την εφαρ-
μόσει, τόσο στην περίοδο του θερμού πολέμου –ο Τσιανγκ Κάι
Σεκ υπήρξε ένα μόνο από τα θύματά της– όσο και σ' εκείνη του
μετέπειτα ψυχρού, απέναντι στη Δύση. Ελάχιστη απόδειξη, μια
παράγραφος από το βιβλίο του “Επιλεγμένα Έργα”, όπου ο κομ-
μουνιστής ηγέτης σημειώνει, μεταφέροντας σχεδόν αυτούσια
τη σκέψη του προγόνου του: «Μερικοί άνθρωποι είναι έξυπνοι
στο να γνωρίζουν τον εαυτό τους, αλλά ηλίθιοι στο να γνωρίζουν

τους αντιπάλους τους. Με κάποιους άλλους συμβαίνει το αντίθετο. Ούτε οι μεν ούτε οι δε θα μπορέσουν ποτέ να μάθουν τους νόμους του πολέμου -πολύ περισσότερο να τους εφαρμόσουν».

Αμφιβολίες υπήρξαν για το πότε έχει γίνει η συγγραφή του βιβλίου. Γι' αυτό το ζήτημα και για τον προσδιορισμό της περιόδου συγγραφής του λήφθηκαν υπόψη τα πιο κάτω δεδομένα:

Α) Στο κείμενο γίνονται δύο αναφορές στην βαλλιστρίδα (φορητό όπλο που χρησιμοποιήθηκε στην Ευρώπη τον Μεσαίωνα). Οι ιστορικοί μας πληροφορούν ότι το όπλο αυτό χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά στο 400 π.Χ. στην Κίνα.

Β) Σαν στοιχεία για την χρονολόγηση είναι τα ιδεογράμματα που χρησιμοποιούνται στις λέξεις: χρήμα, ηγεμόνας, θωρακοφόρα στρατεύματα κλπ αυτά τοποθετούν το έργο στο 400 π.Χ.

Γ) Το ιππικό εμφανίστηκε στον Κινέζικο στρατό το 320 π.Χ. και το πρωτοχρησιμοποίησε ο βασιλιάς Βου Λινγκ μαζί με την χρήση παντελονιών. Στο έργο του ο Σουν Τζου δεν αναφέρει τίποτα για το σημαντικό αυτό όπλο (το ιππικό).

Από τις ενδείξεις αυτές βγαίνει το συμπέρασμα ότι το κείμενο πρέπει να έχει γραφτεί κατά την περίοδο 400 με 320 π.Χ.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τα υπάρχοντα δεδομένα, ο Σουν Τζου (το πραγματικό του όνομα ήταν Σου Βου) γεννήθηκε στο Λι Αν, του βασιλείου Τσι, (σήμερα ονομάζεται Χούμινγκ της Επαρχίας Σανγκτόνγκ). Η ημερομηνία γέννησής του είναι περίπου στα μέσα του 6ου αιώνα π.Χ. Έγραψε την “Τέχνη του Πολέμου” μια πραγματεία χωρισμένη σε 13 κεφάλαια.

Σύμφωνα με τον γνωστό χρονικογράφο Σου Μα Τσιέν, αυτό το βιβλίο, στάθηκε η αφορμή να τον προσέξει ο βασιλιάς Χο Λου.

Ο Βασιλιάς Χο Λου , διάβασε την “Τέχνη του Πολέμου” του Σουν Τζου και εντυπωσιάστηκε. Τον κάλεσε λοιπόν στο παλάτι και τον όρισε αρχιστράτηγο του στρατού του. Επίσης τον ρώτησε αν η θεωρίες του είναι εφαρμόσιμες σε κάθε είδους στρατιώτη. Ο Σουν Τζου απάντησε καταφατικά. Τότε ο βασιλιάς του είπε να του κάνει μια επίδειξη, εφαρμόζοντας τη θεωρία στις παλλακίδες του.

Δόθηκε η εντολή και έφεραν 180 παλλακίδες. Ο Σουν Τζου τις χώρισε σε δύο λόχους, τοποθετώντας επικεφαλής τις δύο ευνοούμενες του βασιλιά. Στη συνέχεια έδωσε δόρατα στις κοπέλες και απευθύνθηκε σ' αυτές λέγοντας:

–Ελπίζω ότι γνωρίζετε πού βρίσκεται η καρδιά σας, δηλαδή πού είναι το αριστερό, πού το δεξί και πού η πλάτη σας.

Τα κορίτσια απάντησαν ομόφωνα ναι.

Τότε ο Σουν Τζου συνέχισε:

–Όταν λέω «εμπρός» θα κοιτάτε εμπρός, όταν θα λέω «κλίνετε επ' αριστερά» θα γυρνάτε προς το μέρος της καρδιάς σας, όταν λέω «κλίνετε επί δεξιά» θα στρέφετε στο αντίθετο μέρος της καρδιάς, όταν λέω «μεταβολή» θα γυρνάτε την πλάτη σας. Είναι όλα αυτά κατανοητά;

Τα κορίτσια απάντησαν ομόφωνα ναι.

Ο Σουν Τζου για να κάνει σαφές ότι δεν πρόκειται περί αστείου κάλεσε και τον δήμιο με τα σύνεργά του. Επανέλαβε δε τα παραγγέλματα τρεις φορές και τα εξήγησε πέντε φορές, μετά έδωσε εντολή να ηχήσουν τα τύμπανα και άρχισε να δίνει παραγγέλματα, αλλά οι κοπέλες έμειναν ακίνητες και ξέσπασαν σε γέλια.

Τότε είπε:

–Αν οι διαταγές και τα παραγγέλματα δεν είναι ξεκάθαρα και σαφή, φταίει ο διοικητής.

Επανέλαβε τα παραγγέλματα τρεις φορές και τα εξήγησε πέντε. Ξαναρώτησε τις κοπέλες αν κατανοούσαν τα παραγγέλματα και έλαβε πάλι θετική απάντηση.

Ξαναέδωσε παράγγελμα και πάλι οι κοπέλες δεν εκτέλεσαν και ξέσπασαν σε γέλια.

Τότε ο Σουν Τσου είπε:

–Εφόσον τα παραγγέλματα είναι κατανοητά αλλά δεν εκτελούνται φταίει ο αξιωματικός. Έδωσε λοιπόν εντολή να αποκεφαλίστούν οι δύο παλλακίδες που είχαν οριστεί ως επικεφαλής.

Ο βασιλιάς Βου που παρακολουθούσε από το μπαλκόνι, θέ-

λοντας να αποφύγει τον αποκεφαλισμό των αγαπημένων παλλακίδων του, επενέβη λέγοντας «Είμαι ικανοποιημένος από την ικανότητα του στρατηγού να χειρίζεται το στράτευμα, χωρίς τις δύο παλλακίδες το φαγητό μου θα χάσει τη νοστιμιά του. Η επιθυμία μου είναι να μην εκτελεστούν».

Ο Σουν Τζου απάντησε: «Ο υπηρέτης σας έχει διοριστεί από εσάς διοικητής και όταν ο διοικητής είναι επικεφαλής του στρατού δεν είναι υποχρεωμένος να υπακούει σε όλες τις διαταγές του ηγεμόνα». Και διέταξε τον αποκεφαλισμό.

Στη συνέχεια, τη θέση των δύο νεκρών παλλακίδων ανέλαβαν άλλες δύο. Ο Σουν Τζου άρχισε πάλι να δίνει παραγγέλματα, αλλά αυτή τη φορά οι δύο λόχοι παλλακίδων τα εκτέλεσαν με απίστευτη ακρίβεια και πειθαρχία, μη τολμώντας να αρθρώσουν λέξη. Ο Σουν Τσου είπε στο βασιλιά ότι οι λόχοι είναι γυμνασμένοι και έτοιμοι για επιθεώρηση. Ο Βασιλιάς απάντησε ότι έμεινε ικανοποιημένος και δεν επιθυμεί να κάνει επιθεώρηση, ο δε στρατηγός να σταματήσει τις ασκήσεις και να επιστρέψει στο στρατόπεδο. Ο Σουν Τσου είπε: «Του βασιλιά του αρέσουν μόνο τα κούφια λόγια, τα οποία όμως δεν μπορεί να μετατρέψει σε πράξεις».

Επί είκοσι χρόνια, μέχρι το θάνατό του, ο Σουν Τζου ήταν διοικητής του στρατού του βασιλείου Βου, και ο στρατός του δεν νικήθηκε ποτέ στις πολυάριθμες μάχες που έδωσε με τους στρατούς των γειτονικών βασιλείων.

Ο ίδιος ο βασιλιά σκοτώθηκε περίπου στο 496 π.Χ. Αυτοί που διαδέχτηκαν τον Σουν Τζου ακολούθησαν τα διδάγματά του με αποτέλεσμα να συνεχίζουν να έχουν πάντα επιτυχίες. Αργότερα που ξεχάστηκαν οι οδηγίες του, είναι που ήρθε και η ήττα του βασιλείου του Βου και έτσι το κράτος διαλύθηκε.

Ο Σουν Τζου δεν έγινε ωστόσο γνωστός από τις στρατιωτικές του επιτυχίες αλλά από την συγγραφή του πονήματός του «Η Τέχνη του Πολέμου».

Το έργο αυτό που αποτελείται από δεκατρία κεφάλαια είναι ένα βιβλίο που μιλά για δόρατα και σπαθιά αλλά είναι τόσο επί-

καιρο και σύγχρονο ώστε αποτελεί βασικό εγχειρίδιο των μελετητών της στρατιωτικής τέχνης και των αξιωματικών όλων των σύγχρονων στρατών.

“Η Τέχνη του Πολέμου” πρωτο-μεταφράστηκε από τα Κινέζικα στα Γαλλικά από τον Ιησουΐτη μοναχό Amiot το 1772. Στα αγγλικά η πρώτη μετάφραση έγινε από τον Lionel Giles το 1910, και η τελευταία από τον Ralph D. Sawyer, το 1996, στην οποία συμπεριλαμβάνονται και κείμενα που ανακαλύφθηκαν πρόσφατα, στα οποία, όμως, η φθορά του χρόνου, δημιούργησε κενά στην πλήρη κατανόησή τους.

Αυτά τα κείμενα συμπεριλαμβάνονται σ’ αυτήν την ελληνική έκδοση της πραγματείας.

Στα κεφάλαια του βιβλίου έχουν αποδοθεί οι ακόλουθες περιγραφικές επικεφαλίδες.

- 1) Σχεδιασμός
- 2) Διεξαγωγή του πολέμου.
- 3) Επιθετική στρατηγική.
- 4) Τακτικές διατάξεις.
- 5) Δράση
- 6) Ισχυρά και ασθενή σημεία
- 7) Ελιγμοί
- 8) Παραλλαγές της τακτικής.
- 9) Στρατός στην πορεία.
- 10) Μορφολογία του εδάφους.
- 11) Οι εννιά τοποθεσίες
- 12) Η χρήση της φωτιάς.
- 13) Χρήση κατασκόπων

Στα προσφάτως ανακαλυμμένα κείμενα του Σουν Τζου, αποδόθηκαν οι ακόλουθοι τίτλοι:

- I) Ερωτήσεις του Βου

II) Τα τέσσερα ενδεχόμενα.

III) Η επίθεση του Κίτρινου Αυτοκράτορα στον Κόκκινο Αυτοκράτορα.

Στο κείμενο, τα αποσπάσματα σε πλάγια γραφή, που λειτουργούν επεξηγηματικά, είναι εμβόλιμα σχόλια και αναφορές που έγιναν από τους Κινέζους μελετητές και σχολιογράφους του βιβλίου.